

Koncepce integrace cizinců a situace v jednotlivých oblastech¹

Cílem tohoto textu je stručné představení dokumentu Koncepce integrace cizinců a zejména upozornění na některé klíčové body, včetně příkladů z praxe, které stojí za úspěšně završenou integrací do sociálního a kulturního prostředí.

Je třeba si nejprve koncept integrace definovat. Základním předpokladem je, že celý proces integrace je, když ne přímo řízen, tedy alespoň usměrňován zásahy státních orgánů a participujících nestátních neziskových organizací (NNO).² Občas může splývat význam pojmů asimilace a integrace. V souladu se současnými přístupy zde pod pojmem integrace rozumíme oboustranný proces, kdy se cizinec zvolna učí a proniká do zvyků, jazyka a způsobu života dané společnosti, ovšem bez striktního požadavku na opuštění svých kulturních zvyklostí. Na rozdíl od asimilace je zde však třeba zdůraznit ono chápání celého procesu jako oboustranného, tedy procesu, kdy aktivitu vyvíjí nejen cizinci ale i domácí obyvatelstvo (Aktualizovaná koncepce integrace cizinců 2006, da Costa 2006).

Česká republika patří mezi země s rychle se zvyšujícím počtem přistěhovalců. Mezi roky 1993 a 2002 se jejich počet zvýšil o 18,2 %. I když v roce 2005 se podíl cizinců na populaci České republiky pohyboval na úrovni 2,5 %, což je srovnatelné například s Portugalskem, Slovinskem či Finskem, je důvod předpokládat, že do budoucna se tento trend bude držet a Česká republika bude i nadále zemí tzv. imigrační, tedy zemí, kterou opouští menší procento lidí, než do ní přichází (Populační prognóza ČR do roku 2050, 2004). Pro lepší představu: počet cizinců (včetně azylantů) ke konci roku 2006 byl 323 343. Ke konci července 2007 se tento počet zvýšil na 363 770, z toho 1 979 azylantů, 211 592 cizinců s dlouhodobým pobytem a 150 199 cizinců s trvalým pobytem (Počet cizinců v ČR, 2007). Neustávající trend přibývání cizinců na území ČR je třeba chápat jako výzvu pro důkladnější propracování integračních politik. Co se navržených plánů týká, tyto existují. Aktivní podpora integrace byla vládou České

---

¹ Celý text vznikl v rámci Programu iniciativy společenství EQUAL, v projektu Work in Czech. Je mimo jiné založen na příspěvcích Organizace pro pomoc uprchlíkům (zejména JUDr. Martina Rozumka). K jeho tvorbě dále přispěl svými pracemi JUDr. Pavel Pořízek. Všem patří velké poděkování.

² Právě spolupráci s NNO věnuje stát pozornost i finanční prostředky. Ať už se to týká jejich zapojení do řešení systémových problémů, provádění praktické stránky integrace (např. integrační kurzy nebo sociálně-právní poradenství). Co se týká problematiky cizinců, dotační politika státu zdůrazňuje zejména podporu jejich práv, samotnou integraci nebo boj proti diskriminaci. (Strategie spolupráce MPSV s NNO v oblasti integrace cizinců, 2007, Usnesení vlády ČR ze dne 7.6. 2007 č. 690.).

republiky prohlášena jako součást její snahy napomáhat rozvoji dobrých vztahů mezi různými komunitami a vyrovnání možností přístupu do oblastí života jako je vzdělání, zdravotní péče, bydlení či sociální péče.³

Aktualizovaná koncepce integrace cizinců (2006) (dále KIC) je koncepční dokument schválený vládou České republiky, jenž vytyčuje oblasti a aktivity, na které je třeba se zaměřit při naplňování předsevzetí úspěšně realizovat integraci cizinců do české společnosti. KIC navazuje na původní dokument Koncepce integrace cizinců na území České republiky.⁴ Důležitým základním dokumentem, v němž můžeme nalézt zakotvení základních principů integrace, jsou Společné základní principy politiky integrace přistěhovalců v Evropské unii, přijaté Radou Evropské komise v roce 2004.⁵ Má za úkol poskytovat členským státům EU vodítko pro tvorbu svých vlastních integračních politik.

KIC se liší v některých, ovšem významných bodech, od své původní verze. Jedná se zejména o reflektování nutnosti tvorby a aplikace specifických opatření směřujících k sociální integraci cizinců. Subjektem, na něhož se KIC chce zaměřovat dále není skupina ale zejména jednotlivec a jeho osobní úsilí. *„Cizinec je vnímám především jako člen společnosti, nikoliv jako příslušník určité komunity.“* (KIC: 7).

Celý dokument vychází z rostoucího počtu cizinců trvale nebo dlouhodobě žijících na území České republiky. Klade si za cíl navrhnout taková opatření, která by napomohla k jejich začlenění do české společnosti. Právě její sociální soudržnost je ideálním stavem podle KIC. Zároveň, nelze očekávat, že by došlo k integraci samovolnou, neinstitucionalizovanou cestou. KIC tak definuje podmínky, kdy lze hovořit o úspěšné integraci a navrhuje aktivní řešení, jak toho dosáhnout. Cílovou skupinou navrhovaných opatření jsou azylanti (tj. cizinci, jimž byl udělen azyl) a cizinci s dlouhodobým a trvalým pobytem. Celou Koncepci můžeme také chápat jako předstupeň tolik potřebné legislativní úpravy, která je v této oblasti stále nedostatečná (Pořízek, 2006).⁶

---

³ Usnesení vlády ČR ze dne 7.7. 2007 č. 689.

⁴ Přijatý Usnesením vlády ČR ze dne 11.12.2000 č. 1266.

⁵ Common Basic Principles for immigrant integration in the European Union, 14615/04 (Presse 321).

⁶ Zajímavým krokem v této oblasti může být třeba běžící projekt „Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků.“ usnadňující kvalifikovaným profesionálům ze zahraničí získání povolení k trvalému pobytu společně s některými dalšími výhodami. Viz „www.imigracecz.org“. V tomto případě však nemůžeme hovořit o systematické politice v oblasti integrace cizinců.

Aktuální KIC je z hlediska opatření směřujících k integraci rozdělena na dvě skupiny: opatření cílená specifická a podpůrná. Specifická opatření mají za cíl co možná nejvíce eliminovat nevýhody postavení cizinců plynoucí právě z toho důvodu, že po příchodu do země neovládají její jazyk, špatně se orientují na trhu práce nebo mají nedostatečné vazby se členy společnosti, zatímco podpůrná opatření směřují k úpravě legislativy obecně, čímž umožňují i lepší fungování specifických opatření. V příspěvku se budeme zabývat jen opatřeními specifickými.

Specifická opatření jsou tvořena v návaznosti na identifikované klíčové body integrace:

1. Znalost českého jazyka
2. Ekonomická soběstačnosti cizince
3. Orientace cizince ve společnosti
4. Vztahy cizince s členy majoritní společnosti

Podívejme se nyní na jednotlivé body a zkusme je porovnat s reálnou situací.

Znalost českého jazyka

Schopnost domluvit se česky patří mezi základní předpoklady úspěšné integrace.⁷

V tomto ohledu se liší situace u azylantů a osob požívajících doplňkové ochrany od situace u dalších cizinců v České republice. Pro azylanty a osoby s doplňkovou ochranou existuje možnost vstoupit do tzv. Státního integračního programu.⁸ Jeho primární úlohou by mělo být poskytnutí pomoci cizincům za účelem jejich integrace do společnosti. Na praktické úrovni se jedná o poskytnutí kurzů českého jazyka pro azylanty a osoby s doplňkovou ochranou a pro azylanty navíc i zajištění bydlení. Výuka je bezplatná.

Přestože Směrnice Rady EU⁹ umožňuje nařídit cizincům z třetích zemí podrobit se podmínkám integračních programů, Česká republika cizince s dlouhodobým a trvalým pobytem do tohoto institutu nezařazuje. Velké množství osob tak zůstává bez možnosti

---

⁷ Podle navržené novely Zákona č.326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky je doložení dokladu prokazujícího požadovanou znalost českého jazyka nezbytné (s několika výjimkami) pro udělení trvalého pobytu. Viz Sněmovní tisk č.191/0.

⁸ Viz Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů, §68 – 70.

⁹ 2003/109/EC, o právním postavení státních příslušníků třetích zemí, kteří jsou dlouhodobě pobývajícími rezidenty, čl. 5 odst. 2

získat organizovanou a systematickou formou znalosti, ať už jazykové, socio-kulturní, legislativní nebo týkající se norem chování.¹⁰ Dlouhodobě lze ovšem očekávat v této souvislosti nárůst negativních společenských jevů, nejen na úrovni individuální ale i, a to zejména, celospolečenské, vedoucích k jednoznačně nežádoucí společenské exkluzi (Pořízek, 2006). Jak jsme uvedli dříve, povinnou znalost českého jazyka zavede novela cizineckého zákona, jež je v současné době v Poslanecké sněmovně. Systém, jakým bude výuka zabezpečována (tj. zda ji budou zajišťovat státní jazykové školy nebo ne), zatím není úplný a je předmětem jednání na MŠMT.

KIC (2006) přisuzuje znalosti českého jazyka klíčovou roli. Vzhledem k tomu, že úroveň znalosti je bez jasně dané klasifikace vágním pojmem, preferuje koncepcí užívání jasně definovaných úrovní znalostí podložených uznávaným certifikátem. Uvažovaným a v praxi testovaným je systém úrovní podle tzv. Společného evropského referenčního rámce pro jazyky (SEER).¹¹ Pro účely integrace cizinců se využívá úrovní A1, A2, B1 a B2.¹² Tyto pokrývají plochu od základní znalosti až po schopnost samostatně řešit většinu situací a běžných témat. V praxi byla tato metodika odzkoušována v rámci tvorby *Návrhu nové koncepce a metodiky úvodních kurzů pro azylanty*, na kterém se podílí Sdružení občanů zabývajících se emigranty (SOZE), jež je až do roku 2009 zajišťovatelem výuky českého jazyka v rámci Státního integračního programu. V uvedeném Návrhu koncepce a v dalších projektech (např. v rámci iniciativy EQUAL: Work in Czech) SOZE odzkoušuje metodiku a nástroje (učebnice, cvičebnice, testové baterie) navržené do Státního integračního programu. Nově navržená koncepce,¹³ v praxi realizovaná od 1.7.2007, mimo zmíněný standardizovaný referenční rámec, k němuž se vztahuje i celá nová sada učebních materiálů, přinesla i zvýšení dosavadní hodinové dotace (150 hodin u skupinové výuky a 100 u individuální na 600 a 400 hodin).

Samozřejmě, výuka českého jazyka není omezena pouze na integrační programy. Je třeba, aby cizinci a jejich děti měli plnou možnost participovat na školním a

---

¹⁰ Řada jazykových kurzů ovšem probíhá v rámci projektů nevládních organizací, byť tyto mají často různá omezení vyplývající ze zaměření projektu a zdaleka nepokrývají celé území ČR.

¹¹ orig. Common European Framework of Reference for languages (CEFR)

¹² Pro další popis viz „<http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/spolecny-evropsky-referencni-ramec-pro-jazyky>“

¹³ Koncepce byla prezentována 21.6.2007 v Praze za účasti zástupců MŠMT, MPSV, MVČR, UNHCR, dalších NNO a odborné veřejnosti.

vzdělávacím systému v České republice. V Listině základních práv a svobod je každému přiznáno právo na vzdělání, zatímco na bezplatnou školní docházku má nárok jen občan ČR.¹⁴ Nicméně v Úmluvě o právech dítěte (čl.28 odst.1. písm.a)¹⁵ se uvádí: „*Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznají právo dítěte na vzdělání a s cílem postupného uskutečňování tohoto práva a na základě rovných možností zejména:* a) *zavádějí pro všechny děti bezplatné a povinné základní vzdělání;...“*). Tato úmluva má dle čl. 10 Ústavy¹⁶ přednost, což je možné vykládat tak, že na vzdělání má nárok každé dítě bez ohledu na to, zda má legální pobyt či nikoliv.¹⁷

Problematiku vzdělávání cizinců je možné shrnout těmito šesti principy:

- 1) Po dobu povinné školní docházky je poskytováno bezplatné vzdělávání v základních a speciálních školách včetně vzdělávání při výkonu ústavní a ochranné výchovy všem cizincům, kteří pobývají v České republice legálně.¹⁸
- 2) Stejným kategoriím cizinců je poskytováno bezplatné vzdělávání i na středních a vyšších odborných školách.
- 3) Cizincům vzdělávajícím se na vyšších odborných školách je stanovena stejná finanční úhrada jako občanům České republiky.
- 4) Na realizaci ústavní a ochranné výchovy cizinců se stanoví stejná finanční úhrada jako občanům České republiky.
- 5) Cizinci, kteří se vzdělávají na školách v ČR, studují za stejných podmínek jako občané České republiky.
- 6) Škola nemá povinnost žáka-cizince doučovat českému jazyku mimořádnou formou studia.

V souvislosti se striktním uplatňováním školského zákona se ztížil přístup ke vzdělávání, které neposkytuje stupeň vzdělání a přístup ke školským službám. Za tyto služby (např. stravné, družina) a tento typ vzdělávání (např. základní umělecké školy, mateřské školy, atd) je pak od cizinců ze zemí mimo EU vyžadována plná úhrada, jejíž jediný limit je to, že nemá být v rozporu s dobrými mravy. Požadování vyšších poplatků než jaké jsou stanoveny českým občanům a občanům zemí Evropské unie se opírá o §

¹⁴ Ústavní zákon č. 23/1991 Sb. čl. 33 odst. 1 a 2.

¹⁵ Úmluva o právech dítěte, 104/1991 Sb.; ustanovení se aplikuje dle čl. 4 odst.4 Listiny základních práv a svobod.

¹⁶ Zákon č.1/1993 Sb., Ústava České republiky

¹⁷ Více k tomuto tématu viz například Burdová Hradečná, 2006.

¹⁸ Zákon č.561/2004 Sb. školský zákon, § 20 odst. 1

20 odstavce 1 školského zákona¹⁹, který hovoří pouze o přístupu ke základnímu, střednímu a vyššímu odbornému vzdělávání a dále k vzdělávání při výkonu ústavní a ochranné výchovy za stejných podmínek jako mají státní občané ČR. Od zvýšených poplatků jsou osvobozeni pouze cizinci, kteří jsou rodinnými příslušníky občana ČR nebo občanů jiných členských států EU a také dlouhodobě pobývajícím rezidentům (dle zákona o pobytu cizinců²⁰). Tento nedostatek napraví novela školského zákona, která se nyní projednává v Poslanecké sněmovně a která by měla přístup k školským službám zrovnoprávnit i pro cizince ze třetích států.²¹

Povinná školní docházka se vztahuje na všechny děti cizinců ve věku základní školní docházky, tedy i na děti nelegálních cizinců. Ředitel školy však, nejpozději v den nástupu dítěte do školy, má požadovat doklad o legálnosti pobytu dítěte na území (dle školského zákona²²).

Ekonomická soběstačnost

KIC (2006) uznává ekonomickou soběstačnost jako stav, kdy cizinec nepotřebuje být odkázán na pomoc státu, ale je schopen zabezpečovat si své životní potřeby „*vlastními příjmy, případně pomocí příjmů rodinných příslušníků, plynoucích ze zaměstnání či podnikání.*“ (tamtéž: 21). Zapojení cizinců na trhu práce, ať už formou zaměstnání nebo samostatné výdělečné činnosti, je tedy klíčové pro naplnění tohoto aspektu integrace. Koncepce integrace podotýká, že je třeba v této záležitosti zaujmout aktivnější přístup, nežli je tomu do teď.

V systému zaměstnávání cizinců je třeba rozlišovat mezi jednotlivými skupinami: azylanti a cizinci s trvalým pobytem mají v České republice zajištěna stejná práva jako její občané. Povolení k dlouhodobému pobytu je však pevně propojeno s vydáním pracovního povolení (k určitému zaměstnání u určitého zaměstnavatele), které zaniká uplynutím doby, na kdy byl pobyt povolen a zároveň, platnost povolení k dlouhodobému pobytu (nebo víza k pobytu nad 90 dnů za účelem zaměstnání) závisí

---

¹⁹ Zákon č.561/2004 Sb. školský zákon.

²⁰ Zákon č.326/1999 Sb. o pobytu cizinců.

²¹ Viz sněmovní tisk 269/00, www.psp.cz. Text zákona přijatého PS zatím na stránkách PS není dostupný, původně navrhované řešení například umožňuje stravování i účast v družinách i dětem ze třetích zemí.

²² Zákon č.561/2004 Sb. školský zákon, § 20 odst. 2

na trvání zaměstnání. Jeho ukončení znamená i ukončení povolení k pobytu či víza. Tato skutečnost implikuje nebezpečí přílišné závislosti na zaměstnavateli společně s negativními jevy, jež s tím souvisejí. Navíc, chce-li cizinec žádat o nové povolení, musí vycestovat mimo území České republiky, i když mezitím získal nové zaměstnání včetně všech náležitostí.²³ Jako velmi užitečná se jeví legislativní úprava, kdy by cizinci byla poskytnuta „ochranná lhůta“, během které by měl možnost najít si nové zaměstnání, ovšem bez nutnosti vycestovat a bez zrušení povolení k pobytu (Pořízek, 2006). Do určité míry se o tento přístup snaží již zmíněný projekt Výběr kvalifikovaných zahraničních pracovníků. Ten je však cíleně zaměřen na určitou skupinu cizinců, kterým mimo jiné poskytuje 45 dní na nalezení nového zaměstnání, ovšem pokud původně přišli o práci nikoliv vlastní vinou, přičemž s délkou pobytu se podmínky oné lhůty ještě více uvolňují.

KIC (2006) pamatuje i na cizince-podnikatele. Ovšem varuje, aby se instituce samostatné výdělečné činnosti nestala způsobem obcházení požadavku na povolení k zaměstnání. Zde formuluje potřebu reagovat na tento negativní jev, a jevy s ním spojené, jak na úrovni prevence, tak ve formě represivní.

Zaměstnání a podnikání jsou však jen jedna strana mince. Velmi mnoho cizinců práci zažívá objektivní i subjektivní potíže při nalezení a získání práce a využívají tak sociálního zabezpečení, jako jedné ze složek integrace do společnosti. Ze systému sociálního zabezpečení jsou však vyloučeni cizinci s vízem k pobytu nad 90 dní a povolením k dlouhodobému pobytu.²⁴

Sociální zabezpečení v užším slova smyslu je systém státní pomoci, do kterého Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR²⁵ zahrnuje nemocenské pojištění, důchodové pojištění, penzijní připojištění se státním příspěvkem, dávky státní sociální podpory a dávky pomoci v hmotné nouzi. Z hlediska pracovního práva snad můžeme k výše uvedeným dávkám přiřadit také podporu v nezaměstnanosti.

---

²³ Toto je sice možné řešit například odvoláním se, pakliže má cizinec již zajištěné nové místo, avšak jedná se o řešení nesystematické, které nelze pokládat za cestu k nápravě zmíněného problému.

²⁴ Což by bylo možné chápat jako ustanovení v rozporu s Evropskou sociální chartou (čl. 13 a 14) i s Listinou základních práv a svobod (čl. 30 odst. 2) (Pořízek, 2006).

²⁵ <http://www.mpsv.cz/cs/1349>

Sociální zabezpečení cizinců s trvalým pobytem v ČR je v zásadě rovnocenné se sociálním zabezpečením českých státních občanů. Stranou ponechme specifickou skupinu žadatelů o azyl, kteří, pokud nepracují, jsou sociálně zabezpečeni v širším slova smyslu ze strany Ministerstva vnitra ČR. Pro vznik nároku na dávku státní sociální podpory je stanovena minimální doba pobytu cizince v ČR v délce 1 roku. Pro dávky sociální péče platí podmínka trvalého pobytu ve smyslu § 103 zákona č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení. Nárok na podporu v nezaměstnanosti cizince je podmíněn trvalým pobytem ve smyslu zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců.

Nicméně dlouhodobá závislost cizince na dávkách státní sociální pomoci by se zřejmě měla promítnout do jeho bytového statusu v ČR. Ostatně příklady tohoto přístupu známe například z Německa a také Ministerstvo vnitra ČR k této skutečnosti přihlíží např. při rozhodování o udělení státního občanství.²⁶

Orientace cizince ve společnosti

I když se nejedná na první pohled o tak zřejmou a prakticky zaměřenou oblast, nezapomíná KIC (2006) na problematiku celkové orientace cizinců ve společnosti. Akcentuje nutnost porozumění struktuře, hodnotám a systému nastavení norem společnosti jako nezbytného předpokladu plné integrace do ní. Základem pro takovou orientaci je systematický proces předávání relevantních informací. Důkazem zájmu KIC, a tedy České republiky, nejen o kvantitativní, ale i kvalitativní indikátory, je zdůraznění takovýchto informací jako zájmu státu o začleňování cizinců do společnosti. Měly by zároveň přijít co nejdříve po vstoupení cizince do země. Jedním ze základních nástrojů je příprava a distribuce informačních příruček. Jako další integrační nástroj navrhuje KIC úvodní kurz, tedy období zmíněných úvodních jazykových kurzů, kde jsou potřebné informace v dostupné formě předávány. Mimo tyto, stále trochu teoretické, formy pomoci je třeba poskytovat o pomoc osobní, v podobě poradenství – sociálního, právního. I tady KIC zdůrazňuje roli NNO.

Zmíněný soubor opatření se snaží předjímat a reagovat na zkušenosti s cizinci, které naznačují, že mnoho z nich zažívá velké problémy při orientaci v českém prostředí;

---

²⁶ Nově je tento bod obsahem věcného záměru Zákona o nabytí a pozbytí státního občanství České republiky.

zejména se to týká právního postavení po udělení trvalého pobytu, jejich práv a povinností v oblastech jako jsou: úřady a jejich působnost, povinnost dodržovat dané právní předpisy, sociální zabezpečení a zdravotní pojištění, spolupráce s úřady práce, práva a povinnosti v zaměstnaneckém poměru, nostrifikace diplomů nebo vyřizování živnostenského listu. Uvedenými problémy je zvláště ohrožena skupina cizinců, jimž bylo uděleno povolení k trvalému pobytu za základě sloučení rodiny a kteří předtím nepobývali delší dobu na území České republiky. Ideálním se jeví spojení takto zaměřeného kurzu s kurzy českého jazyka. Celý tento balík by směřoval k nabytí znalostí o právech a povinnostech po udělení trvalého pobytu (Pořízek, 2006).²⁷

Opět již zmiňovaným důležitým aspektem je spolupráce více resortů a organizací na tvorbě koncepce úvodních socio-právně-kulturních informací. KIC zmiňuje zejména projekty v rámci Programu Iniciativy Společenství EQUAL (např. Work in Czech, Work in Prague). Cílem projektů pod hlavičkou EQUAL, probíhajících v celé Evropě, je odstranění diskriminace a nerovností při vstupu na trh práce. Probíhají v nich mimo jiné i kurzy zaměřené na orientaci na trhu práce a ve společnosti obecně. Logickým cílem se jeví jejich odzkoušení a využití v další praxi. Podstatou těchto kurzů je propojení teorie a praxe, tedy nejlépe účast lektorů-odborníků ze státního i podnikatelského sektoru, například z úřadů práce, personálních oddělení firem nebo právníků specializujících se na pracovně-právní oblast.

Vztahy cizince s členy majoritní společnosti

KIC (2006) nezapomíná ani na oblast interakce mezi občany České republiky a cizinci v rámci procesu integrace. Už ze samotného významu pojmu integrace však plyne, že se nejedná o izolovaný proces, který by mohl proběhnout bez kontaktu jedince a okolní společnosti. KIC opět zdůrazňuje integraci jako dvoustranný proces, kde je zapotřebí aktivního přístupu jak cizinců, tak občanů ČR. Podstatný je zde postoj majoritní společnosti k cizincům jako skupině, který, dle výsledků studií, není jednoznačně pozitivní. Většina české veřejnosti se k přílivu cizinců (zde ve smyslu občanů třetích

---

²⁷ Uvedenou podobu mají například odzkoušované kurzy v rámci zmíněné přípravy návrhu Nové koncepce a metodiky úvodních kurzů pro azylanty, kterou vyvíjí organizace SOZE. Výuka českého jazyka je v těchto kurzech spjata k vedením k osvojení si socio-kulturní kompetence. Mimo jiné je tato oblast reflektována i ve věcném záměru Zákona o nabytí a pozbytí státního občanství České republiky.

zemí) staví spíše odmítavě, i když na interpersonální úrovni dochází k projevům xenofobie spíše zřídka. Často je negativní postoj zapříčiněn předsudky a stereotypy, které se mohou vytratit na základě častějšího kontaktu českého obyvatelstva s cizinci. Jakmile lokální společnost získá zkušenost s častějšími kontakty s cizinci, například v okolí integračních azylových středisek pokud jde o azylanty, negativní postoj se zmírňuje. Z tohoto hlediska se umístění některých těchto středisek jeví jako problematické: jsou stavěna mimo obec či ve specifickém prostředí menších obcí. Zároveň, dochází-li k vydělování a separaci skupin cizinců, hrozí zde vznik uzavřené společnosti, což dále přispívá k oboustraně negativnímu pohledu, jak ze strany segregované společnosti cizinců, tak ze strany majoritní společnosti. Důležitým se jeví nalezení rovnováhy mezi nutnou mírou začlenění do majoritní společnosti a respektem ke kulturním specifickým dané skupiny cizinců (Uherek, 2002, *Analýza postavení cizinců...*, 2004).

KIC na toto reaguje zdůrazněním nutnosti v dostatečné míře informovat cizince i české občany. Právě neinformovanost KIC identifikuje jako zdroj předsudků a xenofobie, zcela v duchu zmíněných výzkumných zpráv. Odkazují zde k předchozím částem textu a problematice kurzů socio-kulturních znalostí. I KIC zmiňuje vzdělávací programy ve školách různých typů.²⁸ Ovšem nezapomíná ani na vzdělávání dospělé populace, například na pracovníky veřejné správy.

Důležitým bodem, dle KIC, je opět zapojení NNO, ať už je se jedná o zlepšování informovanosti nebo třeba upevňování vztahů mezi cizinci a občany ČR. Právě akce jako semináře, workshopy či školení zaměřené na soužití a společné kulturní aktivity, organizované například Ministerstvem kultury ČR, ovšem lze sem počítat i zmíněné NNO, hrají důležitou roli v nabídce možných opatření k diskutovanému cíli.

V neposlední řadě KIC zmiňuje důležitost navazování vztahů na lokální úrovni, a tedy aktivní roli krajů a obcí, protože to je právě zde, kde cizinci pracují, chodí do školy a tráví volný čas. Tady můžeme zároveň spatřit podstatný problém, a sice odepření účasti

---

²⁸ Zde je možné společně s KIC zmínit například Metodický pokyn MŠMT č.j. 14 423/99-22 k výchově proti projevům rasismu, xenofobie a intolerance. Zde jsou školy a školská zařízení zmíněny jako klíčové instituce při posilování pozitivních postojů k minoritám a cizím národnostem. K tomu má sloužit doporučená literatura, práce v rámci obsahů předmětů i komunikace s dětmi a mládeží na základě tolerance a otevřenosti.

na volbách do zastupitelstev cizincům třetích zemí a tedy znemožnění spoluúčasti na rozhodování o veřejných záležitostech v místě bydliště. Aktivní i pasivní volební právo je přiznáno jen občanům s trvalým pobytem, nebo občanům EU s hlášeným pobytem.²⁹ Tento fakt může mít negativní důsledky pro sžívání se cizince s místním prostředím a pocit sounáležitosti s místní společností a kulturou (Pořízek, 2006). Již zmíněné Zásady koncepce integrace cizinců³⁰ přitom v bodě č. 8 stanoví, že součástí politiky vlády je zajištění osobní účasti legálně a dlouhodobě usazených cizinců na společenském životě na místní úrovni.³¹

Už z názvu vyplývá, že KIC je „jen“ koncepcí. Je tedy třeba vyčkat a sledovat, jak se tato projeví a projevuje v praxi, zejména s ohledem na připravovanou aktualizovanou verzi, jež by měla být předložena ke konci roku.

Autoři: Arnošt Svoboda, Hana Tóthová

Literatura

- Aktualizovaná koncepce integrace cizinců*. 2006. Přijata usnesením vlády č. 126 ze dne 8. února 2006 ke Koncepci integrace cizinců v roce 2005
- Analýza postavení cizinců dlouhodobě žijících v ČR a návrh optimalizačních kroků*. Příloha č. 5 Usnesení vlády ČR ze dne 5. ledna 2005. Řešitel: Ivan Gabal Analysis & Consulting.
- da Costa, Rosa. 2006. *Rights of Refugees in the Context of Integration: Legal Standards and Recommendations*. Geneva: United Nations High Commissioner for Refugees.
- Počet cizinců v ČR. 2007. Český statistický úřad. URL: www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_pocet_cizincu [Cit. 21.9.2007].
- Populační prognóza ČR do roku 2050. 2004. Český statistický úřad. URL: www.csu.statnisprava.cz [Cit. 8.8.2007].
- Pořízek, P. 2006. *Analýza problémových oblastí v integraci cizinců na území ČR*. Text vznikl v rámci projektu “Foreignassistant” podpořeného z iniciativy programu Phare 2003 RLZ. Nepublikováno.
- Strategie spolupráce MPSV s NNO v oblasti integrace cizinců*. 2007. URL: www.cizinci.cz. [Cit. 24.7.2007].
- Uherek, Z. 2002. *Integrace azylantů. Výzkumná zpráva pro Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky*. Praha: Etnologický ústav Akademie věd České republiky, Oddělení etnických studií.

---

²⁹ Zákon č. 491/2001 Sb. o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů, zejména §4 a §5 odst.1.

³⁰ Viz Usnesení vlády ČR ze dne 11.12. 2000 č. 1266 o realizaci Zásad koncepce integrace cizinců na území České republiky a o návrhu Koncepce integrace cizinců na území České republiky.

³¹ Viz také Rada vlády ČR pro lidská práva, Podnět ze dne 6.února 2006. (dostupné na www.vlada.cz/assets/cs/rvk/rlp/cinnost/jednani_rady/Podn_t_k_podpo_e__asti_dlouhodob__usazen_ch_cizinc__na_ve_ejn_m_a_politick_m__ivot_.pdf [Cit. 2.9.2007].

Burdová Hradečná, P. 2006. Schválení podnětu Výboru pro lidská práva cizinců určený Radě vlády ČR pro lidská práva. URL: uprchlici.cz/cs/aktualne/clanky/pripominky-k-zakonom/podnet-vyboru-pro-prava-cizincu-rady-vlady-cr-pro-lidska-prava_0040.html. [Cit. 26.9.2007].

Právní předpisy a dokumenty

Usnesení vlády ČR ze dne 11.12.2000 č. 1266 o realizaci Zásad koncepce integrace cizinců na území České republiky a o návrhu Koncepce integrace cizinců na území České republiky.

Usnesení vlády ČR ze dne 5.1. 2005 č. 5 k Realizaci Koncepce integrace cizinců do konce roku 2004 a k jejímu dalšímu rozvoji v roce 2005.

Usnesení vlády ČR ze dne 8.2. 2006 č. 126 ke Koncepci integrace cizinců v roce 2005.

Usnesení vlády ČR ze dne 7.6. 2007 č. 690 o Hlavních oblastech státní dotační politiky vůči nestátním neziskovým organizacím pro rok 2007.

Usnesení vlády ČR ze dne 7.7. 2007 č. 689 Zásady koncepce integrace cizinců na území ČR.

Sdělení č. 104/1991 Sb. Federálního ministerstva zahraničních věcí o Úmluvě o právech dítěte

Metodický pokyn MŠMT č.j. 14 423/99-22 k výchově proti projevům rasismu, xenofobie a intolerance. Publikováno ve Věstníku MŠMT, sešit 5, 1999.

Rada vlády pro lidská práva, Podnět ze dne 6.února 2006. Podnět Výboru pro práva cizinců Rady Vlády ČR pro lidská práva k podpoře účasti dlouhodobě usazených cizinců na veřejném a politickém životě.

Ústavní zákon č.23/1991 Sb., Listina základních práv a svobod

Zákon č. 491/2001 Sb. o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů

Zákon č.1/1993 Sb., Ústava České republiky.

Zákon č.100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení.

Zákon č.326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky.

Zákon č.561/2004 Sb., školský zákon.

Sněmovní tisk č.191/0.

Sněmovní tisk č. 269/0.

Common Basic Principles for Immigrant Integration in the European Union, 14615/04 (Presse 321)).

Směrnice Rady 2003/109/EC ze dne 25. listopadu 2003 o právním postavení státních příslušníků třetích zemí, kteří jsou dlouhodobě pobývajícími rezidenty.

Internetové zdroje:

www.cizinci.cz

www.imigracecz.org

www.msmt.cz

www.czso.cz

www.mpsv.cz

www.vlada.cz

www.psp.cz